

REFAH İLE MÜSTAKAR FİATLAR BAĞDAŞAMAZLAR MI?

Yazan : *Carrol M. Shanks*

Çeviren : *Doç. Dr. Reşat AKTAN*

Mütercimnin notu :

"The Prudential Insurance Company of America" Başkanı bulunan Mr. Shanks'in 16 Eylül 1957 tarihinde "Economic Club of Detroit" de verdiği bir konferans olup kendisinin özel müsaadesiyle Türkçeye çevrilmiştir. Konu itibariyle bu konferans, Dergimizin geçen sayısında çıkan aynı zâte ait "Âmme Harcamaları İktisadî İstikrarı Sağlıyabilir mi?" başlıklı yazı ile yakından ilgili bulunmaktadır.

*
**

İktisadî durumumuzu gözden geçirme ve tahlil bakımından çok elverişli bir zamanda bulunuyoruz. Bunu yaparken elimizden geldiği kadar anlayış ve vukuf ile düşünmemiz ve hareket etmemiz icabeder. Bugün karşımızda bulunan pek çok iktisadî soru ve meseleler arasında en hayatî ve aynı zamanda en güç olanı, serbest teşebbüse dayanan bir ekonomide hem refah hem müstakar fiatların bir arada elde edilmesinin mümkün olup olamayacağıdır. Bir taraftan yüksek seviyeli bir istihdam durumu, diğer taraftan ise müstakar fiatlar istiyoruz. Acaba bunların her ikisini birden elde edebilir miyiz, yoksa bunlardan birini veya diğeri seçmek mecburiyetinde miyiz?

Bugün ekonomimiz şimdiye kadar hiç görülmemiş derecede yüksek bir plâto üzerinde ilerlemektedir. İstihsal edilen bütün malların ve hizmetlerin dolar cinsinden kıymeti 435 milyar seviyesine ulaşmıştır, ve içinde bulunduğumuz yıl sona ermeden evvel bu değer 440 milyar nisbetini geçmesi de muhtemeldir. İstihdam rekor sayılacak yükseklikte durmaktadır. Yekûn şahsî gelir her zamankinden daha büyüktür ve hâlen yükselmektedir. Mütemadî olarak müstahsil imalâthane kapasitemize ilâveler yapmaktayız, ve tarihimizin en geniş yol yapma programına başlamış bulunuyoruz. Bu yılın başlarında hafif bir gerileme geçirdikten sonra sınaî hasıla tekrar ilerlemeğe başlamıştır; ve pera-

kende satışlar, evvelce yapılan bazı tahminler seviyesine çıkmamış bulunmakla beraber, gene de geçen yıldakinden daha önde gitmektedir. Bütün bu vâkıaların toplamı, şimdiye kadar görmediğimiz derecede büyük bir *nakdî* refaha delâlet etmektedir.

Bununla beraber, aşikâr olarak gözüken bu refahın ortasında bir tedirginlik ve tatminsizlik alt-cereyanı, kendi kendimiz için evvelce tesbit ettiğimiz hedeflere ulaşamadığımız hususunda bir his de mevcut bulunmaktadır. Harp sonu devresinde, yüksek istihdam seviyesi sağlamaktan ibaret bulunan başlıca iktisadî gayelerimizden birisine ulaşma hususunda gösterdiğimiz fevkalâde muvaffakiyete rağmen, fiat istikrarından ibaret bulunan diğer önemli iktisadî gayemize ulaşma istikametindeki gayretlerimizde müthiş bir başarısızlığa uğradığımız hakkında gittikçe artan bir kanaat yerleşmiş bulunmaktadır.

Hâlen müstehlikler fiat endeksi İkinci Dünya Savaşı sonundaki seviyesinin % 50 üstünde bir rakamı göstermektedir. Sadece son 16 ay zarfında hayat pahalılığı % 4 ten daha fazla arttı. Her ne kadar birçok iktisadî müş'irler geçen yıl boyunca dolar cinsinden ehemmiyetli yükselmeler kaydetmişlerse de, hakikat şudur ki bu artışların mühim bir kısmı hâsılada meydana gelen reel bir artışı temsil etmemekte, fakat sadece doların azalan kıymetini ölçmeğe yaramakta idi. Perakende satışlar 1956 seviyesinin % 3 üstünde seyretmektedir; bununla beraber, fiat artışları hesaba katıldığı takdirde, birim cinsinden ifade edilen satışların bir yükselme gösterdiği şüphelidir. Meskenden gayri maksatlara yarayan hususî inşaat 1956 yılına nazaran %6 daha fazladır; mamafih, birim başına düşen inşa masraflarının % 5 ten daha fazla yükseldiği dikkat nazarına alınırca reel ölçü ile olan artışın hemen hemen kaybolduğunu görürüz. Son yıl zarfında gayri safî millî hâsıla'da kaydedilen yekûn artışın yarıdan fazlasının fiat yükselmelerinin bir neticesi olduğu tahmin edilmektedir. Bu hesaba göre, reel millî hâsıla, ekseriya dolar rakamlarına göre ifade olunduğu üzere % 5 nisbetinde artmamış, fakat ancak % 2 kadar bir yükselme kaydetmiş bulunmaktadır.

Mükemmel bir rekabetin carî olduğu ve istihsal faktörlerinin mükemmel bir seyyaliyete sahip bulunduğu bir ekonomide fiat yükselmesi meselesi büyük güçlükler yaratmaz. Böyle bir ekonomide fiat artışı meselesini hal için sadece nakdî talebi, istihdam yüksek bir seviyede kalmak şartıyla fiat yükselmelerini durduracak bir noktaya kadar azaltmak kâfi gelecektir. Bu takdirde talepteki azalma dolayısıyla yapılması gerekli âyarlamalar hâsılada değil, fakat fiatlarda yapılır.

Ancak, maalesef mükemmel olmayan ekonomimizde mal ve hiz-

metler için yekûn nakdî talepte yapılacak bir azaltma, aşağıdaki *iki* farklı neticeden birisini doğurabilir:

Birinci ihtimal, mazideki tecrübeler bir rehber olarak alındığı takdirde pek muhtemel görünmemekle beraber, hâsıllarına karşı olan talebin azaldığını gören müteşebbisler ve işçiler daha yüksek fiatlar ve ücretler hususundaki isteklerinden vazgeçebilirler. Böyle hareket ettikleri takdirde, mahsullerine karşı nakdî talepteki düşme, hâsılada bir azalma meydana getirmez, fakat enflasyonu katî bir şekilde durdurur.

İkinci ihtimal, müteşebbisler ve işçiler her şeye rağmen yüksek fiatlar ve ücretler elde etmek için gayretlerine devam ederler. Bu takdirde nakdî talepteki düşme satışların azalması, stokların kabarması, istihsalin eksilmesi, ve nihayet işsizliğin artması neticesini doğurur ve enflasyon tedavi edilmez. Böyle bir neticenin ortaya çıkması çok daha büyük bir ihtimal dahilindedir.

İşte bu ikinci durumdur ki bir çok bilgili müşahitleri, hakiki hayattaki seyyaliyetsizlikler mevcut bulunduğu müddetçe, ekonomiyi kronik bir enflasyona maruz bırakmadan yüksek seviyede bir istihdamı idame ettirmenin pek mümkün olamayacağı kanaatine sevk etmiş bulunmaktadır. Bu müşahitlerin bazıları belki de yılda yüzde bir veya iki miktarında nisbeten hafif bir enflasyona ümitle bakmaktadırlar. Bununla beraber, doların kıymetindeki azalma yavaş olsa bile bu aşınmanın devamlı bulunduğu ve yüksek istihdam elde etmek karşılığında bu bedelin ödenmesinin mecburî olduğu hususunda bu müşahitlerin hepsi ittifak etmektedirler.

Son zamanlarda aynı fikir "ücret fiat helezonu" adı altında yeni bir şekilde tekrar ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu iddiaya göre, tarih içerisinde incelendiği zaman enflasyon, haddinden fazla miktardaki paranın çok azalan malları kovalaması neticesinde meydana gelmekte idi. "Talep enflasyonu" veya "nakdî enflasyon" denilen bu tip enflasyon ortodoks para ve maliye tedbirleriyle kontrol edilmeğe müsait bulunmaktaydı. Ancak, yeni tip enflasyonun talep tarafından değil, fakat maliyet tarafından neşet ettiği iddia olunmaktadır. İşçi sendikaları produktivitedeki islâhattan daha fazla nisbette ücret artışları şeklinde faydalanmak için tazyik yapmaktadırlar. Müteşebbisler de maliyetteki bu artışları, üzerine belirli nisbette kendileri için bir ilâve yaptıktan sonra, yüksek fiatlar şeklinde müstehliklere aksettirmektedirler. Fiatlar nakdî taleple değil fakat maliyet tazyiki ile tesbit edilmektedir. Bu durumun neticesi olarak enflasyon, ortodoks tedbirlerle nakdî talebi azaltmak suretiyle önlenemez. Filhakika, eğer ananevî usullerle enflasyonu önlemek hususunda bir teşebbüs yapılırsa netice çaresiz olarak işsizlik

şeklinde tecelli edecektir; zira hem işçiler hem de müteşebbisler daha düşük ücretler ve fiatlar yerine daha az hasılayı tercih edeceklerdir.

Şayet ekonominin harp sonu devresindeki tarihi bize, yukarıdaki iddiaların tasavvur ettiği durum ile realitede karşı karşıya geldiğimizi ve yüksek istihdam ile fiat istikrarından müteşekkil başlıca iktisadî hedeflerden *her ikisini* birden elde etmenin mümkün olup olmadığını tesbit etmek hususunda ciddî bir gayret sarfetmeksizin yüksek seviyede bir istihdam elde etmek uğruna fiat istikrarını feda etmeğe realitede rıza gösterdiğimizi bildirmemiş olsa idi, daha evvelki paragrafta izah edilen fikirlerin tamamı halihazır için âcîl bir ehemmiyet arzetmiyen bir nazarî problem olarak telâkki edilerek bir kenara bırakılabilirdi. 1955 yılı zarfında ve 1956 yılının ilk yarısında, kısa bir devre için, yüksek seviyede istihdam ile müstakar fiatları bir arada elde etmiş bulunuyorduk. Fakat 1956 ortalarından beri fiatlar bir kere daha yukarı doğru hareket ettiler, ve bugün karşı karşıya bulunduğumuz durum, kaynaklarımızın tamdan daha az istihdam edildiği enflasyon halinin hemen mükemmel bir nümunesini teşkil etmektedir.

Bu duruma göre, bugün bizim derhal cevap bulmak mecburiyetinde bulunduğumuz pratik sorular şunlardır :

(1) Halkımızın tasarruflarının yıllar boyunca devamlı olarak tahrip olmasına ve sabit gelirli grupların veya pazarlık yarışına dayanmak iktidarında olmayanların fakirleşmesine göz yumacak mıyız?

(2) Hâlen içinde bulunduğumuz tipteki bir enflasyonu kontrol bakımından ananevî nakdî ve malî tedbirler kifayetli midirler?

(3) Yüksek seviyedeki bir istihdam durumu müstakar fiatlarla gayri kabili te'lif midir? Bâhusus, fiatların yükselmekte bulunmasına rağmen tam istihdamı sağlamak maksadiyle «Federal Reserve» bir «ucuz ve bol para politikası» takibine başlamalı mıdır?

Bir «Yeni» Ekonomi Nev'ine mi Sahibiz?

Bana öyle geliyor ki münakaşalara başlama noktası, Birleşik Amerika'nın 1957 yılındaki ekonomisinin bundan beş, on veya yirmi yıl evvelki Amerikan ekonomisinden esaslı şekilde farklı bulunduğu hususunda geniş mikyasta yayılmış bulunan kanaatin doğru olup olmadığını araştırmaktır.

Benim şahsî kanaatime göre bu iddia doğru değildir.

Hiç şüphe yoktur ki ekonomi zaman içerisinde değişti. Bu değişimlerin bazıları da ehemmiyetlidir. Meselâ, işçi sendikalarının artan kuv-

vetlerinin ekonomiyi daha az bükülebilir ve daha az uysal bir hale tirdiği, ve bu suretle malî ve nakdî politika değişmelerine daha mukabelede bulunabilir bir duruma soktuğu şüphesiz olarak doğrudur. Bugünkü işçi inhisarının, serbest teşebbüs sisteminin mal, kaynak gelirleri elverişli bir tevzie tâbi tutan mekanizması bakımından, aslında teşebbüs inhisarının oynadığı zararlı role muadil ciddî bir tikel teşkil etmekte bulunması oldukça mümkündür. Bununla beraber son zamanlardaki bu müessesesevî değişmelerin ,ekonominin bugün malî ve nakdî tedbirlere karşı daha yavaş bir mukabelede bulunması başlıca sebebi olduğuna inanmıyorum. Bana öyle geliyor ki en önemli sebep müessesesevî olmaktan ziyade psikolojiktir.

Bir serbest teşebbüs ekonomisi, müesseselerindeki değişmelerin tamamıyla ayrı sebeplerle, haricî tesirlere karşı hassasiyet derecesi bakımından zaman içinde büyük tahavvüller gösterebilir. Öyle zaman olur ki tanınmış bir iş adamının veya mesul bir devlet memurunun lâf arasında sarfettiği bir söz gibi çok ehemmiyetsiz bir sebeple ekonomi alt üst olması veya düzelmesi mümkündür. Bir Maliye Vekili yakın müthiş bir iktisadî buhranın gelmesi ihtimalinden bahsedebilir, ve derhal bütün memlekette herkesin tehlikeden korunmak üzere hazırlıklar yaptıklarını görürsünüz. Bununla beraber, diğer bazı zamanlarda en şiddetli devlet tedbirleri tatbikatının ekonomiyi takip etmediği bulunduğu yoldan çevirmek üzere derhal hiç bir tesiri olmamaktadır. Meselâ, ekonomi büyük bir depresyonun çukurunda iken, faiz hadlerini hemen sıfıra düşürecek kadar bol ve ucuz bir para politikası tatbik olunması, ilâve yatırımları teşvik bakımından tamamen tesirsiz kalabilir; zira iş muhitinin psikolojisi artık hiç bir salâh imkânı tasavvur edemeyecek derecede menfî bir hâle gelmiş bulunabilir. Bunun gibi kalkınma ve refah durumunun zirvesine erişmiş bir ekonomide de hayatı o kadar büyük bir emniyet hissi içindedir ki ilâve yatırımlar azaltmak üzere ekstrem nakdî tazyiklere lüzum hasıl olabilir.

Hali hazırda, on sene süren hemen hemen devamlı bir refah durumu sonunda müstehliklerin, işçilerin ve müteşebbislerin iktisadî hayat hakkındaki emniyet hisleri o derece kuvvetlidir ki yekûn nakdî talep gayet sıkı bir şekilde baskı altında tutulmasına rağmen daha müddet için fiatlar artmakta devam edebilir. Geçen sene zarfında Federal Reserve para arzında sadece pek cüz'î bir artışa müsaade etti. Bunun neticesi olarak mallara ve hizmetlere karşı nihaî talep oldukça yavaş bir şekilde ilerledi ve bir çok endüstri dallarında lüzumundan fazla kapasiteler belirmeğe başladı. Bunlara rağmen ücretler ve fiatlar eskisi kadar süratli bir şekilde artmakta devam etti. Bunun mânanî olarak ekonominin şimdiye kadar bildiğimizden tamamen farklı bir

mahiyet alması değildir; fakat sadece uzun seneler süren devamlı refah dolayısı ile ekonominin dış tazyiklere karşı nisbeten gayri hassas bir hale gelmiş bulunmasıdır. İşçiler kendi hizmetlerine karşı kuvvetli bir talebin devam edeceğinden o kadar emindirler ki şurada ve burada küçük işsizlik ceplerinin teşekkül etmesi onları korkutmamakta ve yüksek ücret için yeni taleplerde bulunmalarına engel olmamaktadır. Umumiyetle müteşebbisler gelecek senenin satışlarının daha da yüksek olacağı kanaatiyle o kadar meşbûdurlar ki müstehliklerin yükselen fiyatlar dolayısıyla hissettikleri rahatsızlığa karşı müteşebbislerce ötedenberi gösterilen hassas davranış artık kaybolmuştur. Bugünlerde, lüzumundan fazla kapasiteye ve nisbeten fazla stoklara sahip bulunan bir endüstrinin, işçilerine ehemmiyetli nisbetlerde ücret zamları bağışladıklarını ve arkasından da fiyat yükseltmelerini ilân ettiklerini görmek pek de gayri tabii sayılmamaktadır. Tebarüz ettirmeğe çalıştığım husus şudur: Ücret-fiyat helezonu esas itibariyle ekonomideki yeni bir unsurdan neş'et etmemekte, fakat sadece haddinden fazla itimattan doğmaktadır.

Bu şartlar altında enflasyonu önlemek ve aynı zamanda refahı devam ettirmek işi tabiidir ki daha güç, fakat daha önemli bir hal almaktadır. İtimat ve emniyet hayatîdir. Bununla beraber lüzumundan fazla itimat bizi enflasyonun bütün adaletsizliklerine götürmekle kalmaz, ayrıca konjonktürün geriye dönmesine de sebep olur.

Zamanımıza Uygun Bir Nakdî Politika

O halde, hali hazır duruma elverişli nakdî politika nasıl olmalıdır? Kanaatime göre, bugüne uygun nakdî politika, "fiyatlar yükseldiği müddetçe ananevî tedbirler tesirsiz kalır" hükmüne varmaktan ziyade, hâlihazırda mevcut şartlar muvacehesinde bu gibi tedbirlerin daha devamlı bir şekilde ve daha uzun bir müddet için tatbik edilmesi gerektiği hakikatını kabul etmekten ibarettir. İşçilerin ve müteşebbislerin her ikisi de, müstehliklere aksettirmek arzu ettikleri her maliyet ve fiyat artışının, para politikasını yürüten makamlar tarafından her zaman tasvip edilmeyeceği hususunda ikna edilmelidir.

Daha açık bir ifade ile refahın yarattığı lüzumundan fazla itimadın bir kısmı izale edilmek mecburiyetindedir.

Tabiidir ki yüksek istihdam ve müstakar fiatlardan bahsetmek, bunlara ulaşmaktan daha kolaydır. Meselâ, hâlihazırda enflasyonu durdurmak maksadiyle takip olunan kıt para politikasının, bir miktar işsizlik doğurmak ve hattâ bizi iktisadî durgunluk safhasına götürmek riskini taşıyıp taşımadığı pekâlâ sorulabilir. Benim şahsî kanaatime göre kıt para politikası böyle bir risk taşır. Ancak, bunun mânası, bu politikamızın tatbikatının sadece güç olduğudur; yoksa politikanın yanlış veya

gayri kabili tatbik olduğunu ifade etmez. Keza bunun diğer bir mânası (ki bu noktayı bilhassa tebarüz ettirmek isterim), eğer biz refah ve müstakar fiatların her ikisini birden elde etmek arzumuzda hakikaten samimî isek, *yüksek istihdam seviyesini sağlamak maksadiyle kısa devreler için fiatların yükselmesini, ve müstakar fiatları garanti etmek maksadiyle keza kısa devreler için muvakkat işsizlik artışlarını kabul etmeğe razı olmak mecburiyetinde bulunuyoruz.* Diğer bir ifade ile, hakikî hayatta ayarlama ve uzlaşma (kompromi) devrelerinin mevcut bulunması zaruridir.

Bir yıldan fazla süren ehemmiyetli fiat artışlarından sonra zamanımızda bir kıt para politikası takip etmekte, hattâ bu politikanın tatbikatı kârlarda bir miktar azalmaya sebebiyet verse ve hattâ işsizliğin muvakkaten artması riskini taşıyabilse dahi, böyle bir politikayı idame ettirmekte haklı olduğumuza inanıyorum. Aksi halde karşımızdaki alternatif imkân nedir? Hayat pahalılığındaki devamlı artışlar yüzünden ücretlerin reel kıymetinin mütemadî olarak aşınması işçilerin, veya müteşebbislerin veyahut müstehliklerin menfaatleri icabı mıdır? Konjonktür seviyesindeki yükselme sür'atinin muvakkat bir zaman için azaltılması, fiatların hatalı bir şekilde arttırılması neticesinde pekâlâ karşılaşmamız muhtemel olan ciddî bir iktisadî durgunluk riskine tercih edilmemeli midir?

Eğer «refah» denilince her yılın her bir ayında mutlaka bir artış (hattâ bu artış sadece dolar cinsinden bile olsa) kaydetmek mecburiyeti... iş adamları için zarar etme imkânlarının ortadan kaldırılması, işçiler için hiç bir mevsimin yeni bir ücret artışı almadan geçirilmemesi ve işsizliğin hiç bir zaman görülmemesi mânası çıkarılıyorsa, bu takdirde «refah durumu» ile fiat istikrarının bir araya gelebileceğini itiraf ederim. Mâmafih, böyle bir refah durumu içimizden herhangi birisine pekaz bir iyilik temin edebilir ve muhtemelen nihaî olarak bizi ciddî bir depresyonun kucağına atabilir.

Müteakip ilerlemeler için temelleri hazırlama maksadiyle muvakkat konsolidasyon devreleri ile birlikte yürüyen yüksek istihdam seviyesi, fiat istikrarı ile *bağdaşabilir*, ve uzun yıllar boyunca idame ettirilebilecek olan refahın ancak bu tip bir refah olduğuna kani bulunuyorum.

Enflâsyonsuz bir refah devrine ulaşmamız için nelere muhtacız?

Enflâsyonsuz devamlı bir refah devrinin, kanaatime göre, temel şartlarını bir liste halinde saymak suretiyle yukarıdanberi izahta çalıştığım fikirlerimi bir neticeye bağlamama müsaadenizi rica ederim :

Birinci olarak, enflasyonun getirdiği zalim ve dayanılmaz adaletsizlikleri ve istikbaldeki refah bakımından teşkil ettiği ciddî tehlikeyi daha müteyakkız bir şekilde idrâk etmek zaruretindeyiz. Bol ve ucuz para politikasının avukatlığını yapanlar ekseriya kendilerini fakir kimselerin temsilcisi şeklinde gösterirler. Bundan daha mel'unca bir aldatma şimdiye kadar hiç bir yerde görülmemiştir. Enflasyon zararlarını fakirler ve kendilerini koruyamayanlar üzerinde en merhametsizce icra eder. Bugün tasarrufların en büyük kısmı zenginlere ait değildir, fakat bunlar milyonlarca küçük tasarruf erbabı tarafından biriktirilmiştir. Enflasyon bir taraftan bu tasarrufların satınalma gücünü tahrip ederken diğer taraftan da devamlı şekilde hayat pahalılığını arttırmak suretiyle küçük gelirlerin değerlerini aşındırır. Eğer sosyal adalet ile en ufak bir alâkamız varsa, iktisadî durgunluktan korktuğumuz kadar enflasyondan da korkmak zorundayız.

İkinci olarak, umumî kredi kontrol tekniğinden faydalanma, ve iş adamlarının ve işçilerin muhakkak olarak ileri sürecekleri itirazlara bakmadan ve Federal Kongrenin politik temayüllü tahkikatına rağmen istediği politikaları takip hususunda cesarete sahip bir Federal Reserve Heyeti tarafından idare edilen, kabili inhina bir para politikasına ihtiyacımız vardır. Halihazırdaki Federal Reserve Heyeti son yıllarda fevkalâde iyi işler başarmıştır. Geriye doğru bakıldığı takdirde, bugünlerde karşılaştığımız güçlüklerin bir kısmının, 1954 yılında paranın aşırı derecede bollaştırılmasından ve 1955 yılında kredi musluklarının yeter sür'atle kapatılmaması vâkıasından neşet ettiği aşikârdır. Esasen bizler gibi, bazı hakikatleri sonradan görme hassasına sahip bulunan Federal Reserve Heyeti de bu hatasını itiraf etmektedir. Her şeye rağmen bu Heyet, cesurane ve müessir politikaları dolayısıyla takdir edilmelidir. Halihazırda carî bulunan şartlar muvacehesinde, her ne kadar ekonomimizde tam kapasitenin altında işliyen sahalar mevcut ise de, bir taraftan durumu yakından takip etmekle beraber, hayat pahalılığında görülen duraksız artmaların gene de azimli ve devamlı bir tehdit politikasını icabettirdiği kanaatindeyim.

Üçüncü olarak, nakdî politikayı akamete uğratmaktan ziyade onu tamamlamayı hedef tutan bir federal malî politikaya ihtiyacımız vardır. Bu sahada, malların ve hizmetlerin kıt bulunduğu bir zamanda devlet harcamalarını muazzam miktarlarda arttırmak suretiyle fevkalâde büyük bir başarısızlığa uğradık. Devletin malî politikası tamamiyle aksi istikamette işlediği müddetçe hiç bir nakdî

politika refahı ve fiat istikrarını idame hususunda tam mânasiyle başarılı bir netice sağlayamaz.

Mâkul bir malî politikanın uzun vadeli gayesi, yekûn millî sarfiyatın bir nisbeti olarak devlet harcamalarının azaltılması ve bu azaltmayı müteakip ne kadar sür'atle imkân bulunursa o kadar çabuk olarak vergilerin de azaltılması olabilir. Kısa vadede, federal devletin harcama ve vergileme kuvvetleri iş hayatı ve fiatlar üzerinde istikrarlaştırıcı bir tesir icra edecek şekilde kullanılabilir ve böylece kullanılmalıdır.

Dördüncü olarak, tasarrufları arttırma hususunda müessir bir programa ihtiyacımız vardır. Birleşik Devletler, tarihinin büyük kısmı boyunca kronik bir tasarruf kıtlığından muztarip olmuştur. Bu noksanlığı telâfi için pek çok defalar banka sistemi vasıtasıyla fazlaca kredi yaratmak yoluna müracaat etmişizdir, ve çaresiz olarak bu hâdise enflasyon ile neticelenmiştir. Halihazırdaki nakdî sermaye kıtlığı diğer bazı hâdiselerden tecrid edilmiş müstakil bir vâkîa değildir ve ilâve tasarrufları teşvik etmediğimiz takdirde bir çok seneler devam edebilir.

Beşinci olarak, lüzumundan fazla sayıdaki devlet fiat destekleme programlarını yavaş ve devamlı olarak terketmek zorundayız. İktisadî kriterlerle müdafaa edilmeleri mümkün olmıyan ve daha ziyade politik mülâhazalarla tatbik edilmekte bulunan bu devlet mübayaa programları, uzun vade nazara alındığında, hattâ bu suretle reylerinin avlanması hedef olarak alınan hususî menfaat gruplarına bile fayda sağlayamaz.

Altıncı olarak, rekabeti Amerikan ekonomisinde arttırmak maksadiyle daha müessir gayretler sarfetmek zorundayız. Federal devlet, rekabeti önlemek maksadiyle yapılmış bulunan kendi kanunlarını ve nizamlarını azaltmak suretiyle bu konuda büyük bir ileri adım atabilir. Her ne kadar bazı istisnalar yapmak zarureti şüphesiz olarak mevcutsa da, gümrük resimleri düşürülmeli ve ithalât kotaları gevşetilmelidir. Son zamanlarda hükûmetin ithalâtı tahdit istikametindeki temayülü, sadece ithalât malları fiatlarının Amerikan müstehlikleri için artmasına sebep olmakla kalmıyacak, fakat aynı zamanda çaresiz olarak ihracatımızı zaltacak ve dış âlemi iktisadî ve siyasî mukabelei bilmisil tedbirleri almak hususunda tahrik edecektir. Tröst aleyhtarı takibat azimli ve kararlı bir şekilde ileri götürülmelidir; ve işçi inhisarları konusunda hem müstehlikleri hem de işçileri korumak maksadiyle bazı yeni kanunların çıkarılması lüzumu aşikâr gibi görünmektedir.

Marx, kapitalizmin kendi kendini tahrip edecek tohumları ihtiva ettiğine inanıyordu. Onun düşüncesine göre, kapitalizm ister istemez gittikçe daha fazla inhisarlaşacak ve böylece kendini kolay bir şekilde devlet kontrolüne geçmeğe hazırlıyacaktı. Serbest teşebbüs sistemine hakikaten inananlar, bu sistemde rekabetin hüküm sürmesine en büyük gayretle çalışanlardır.

Ve nihayet, yedinci olarak, akıllıca bir fiyat rekabetinin üstünlüklerini yeniden keşfetmek zorundayız. Amerikan ekonomisi, kitle halinde istihsal, düşük fiyatlar, ve birim başına düşük kâr hadleri prensipini tatbik eden iş adamları tarafından kurulmuştur. Bu tip çalışma bizi dünyanın diğer ekonomilerinden ayırır ve kitle istihsalin imkân verdiği biçimle müessiriyetleri sağlar.

Bizim sistemin bu hususiyeti, devlet kontrolünden âzadlık ile birlikte, halkımıza ekseri dünya memleketlerinde tahayyül bile edilemeyecek kadar yüksek bir yaşama standardı sağlamıştır. Şayet sahip bulunduğumuz ekonomi nev'ini aynen muhafaza etmek istiyorsak, serbest teşebbüs sisteminin bu temel prensiplerini (yâni kitle istihsal, düşük fiyatlar, hattâ muvakkaten üstünlük sağlanması muhtemel olan yerlerde bile devlet müdahalesinden kaçınmak prensiplerini) bugün de rehberimiz olarak kabul etmekte devam mecburiyetindeyiz.

Yukarıda esaslarını verdiğim program, erişilmesi gayri mümkün bir program değildir. Bununla beraber, bu programda başarı kazanmak için iş âleminin samimî desteğine mazhâr olmak lüzumu da aşikârdır. Sizlerin desteklemesi ile Amerikan ekonomisinin gelecek yıllarda hem refah *hem de* müstakar fiatlara şüphesiz olarak sahip *olabileceğini* sanıyorum.

Enflasyon, bir depresyonu dâvet etmeden durdurulabilir.